

*1. melléklet a 114/2013. (IV. 16.) Korm. rendelethez*

***Javaslat a***

***„Népi halászat a Maroson”***

***települési értéktárba történő felvételéhez***

**Készítette:**

**Langó László halász**



.....

**Apátfalva, 2016. november 08.**

## I.

### A JAVASLATTEVŐ ADATAI

**1. A javaslatot benyújtó (személy/intézmény/szervezet/vállalkozás) neve:**

**Langó László**

**2. A javaslatot benyújtó személy vagy a kapcsolattartó személy adatai:**

Név: Langó László

Levelezési cím: Apátfalva, Templom utca 46.

## II.

### A NEMZETI ÉRTÉK ADATAI

**1. A nemzeti érték megnevezése: A Maros népi halászata**

**2. A nemzeti érték szakterületenkénti kategóriák szerinti besorolása**

- |   |  |  |
|---|--|--|
| <input checked="" type="checkbox"/> agrár- és<br>élelmiszergazdaság | <input type="checkbox"/> egészség és életmód | <input type="checkbox"/> épített környezet |
| <input type="checkbox"/> ipari és műszaki<br>megoldások             | <input type="checkbox"/> kulturális örökség  | <input type="checkbox"/> sport             |
| <input type="checkbox"/> természeti környezet                       | <input type="checkbox"/> turizmus            |  |

**3. A nemzeti érték fellelhetőségének helye**

**4. Értéktár megnevezése, amelybe a nemzeti érték felvételét kezdeményezik**

- |  |                                     |                                 |   |
|--|-------------------------------------|---------------------------------|---|
| <input checked="" type="checkbox"/> települési | <input type="checkbox"/> tájegységi | <input type="checkbox"/> megyei | <input type="checkbox"/> külföldi magyarság |
|--|-------------------------------------|---------------------------------|---|

**5. A nemzeti érték rövid, szöveges bemutatása, egyedi jellemzőinek és történetének leírása**

A marosi halászat fénykora a XIX. század elejéig tartott. Szirbik Miklós makói prédikátor 1835-ben ugyanis azt írta: „Bővölködött hajdan hallal is, kivált míg az a rétre kimehett, ott elszaporodott, s az álló és folyóvíz egymással közösülésben volt. De már, valamint másutt, úgy itt is attul kezdünk tartani, hogy ezután kívánságul se fogjuk kapni.” A trianoni Magyarországon a marosi halászat máig egyedül Apátfalván él, élt. 1944 előtt húsz család élt a halászatból, 2000-ben kettő, a jelenlegi jogszabályok szerint, pedig nem lehet kereskedelmi célú halászati engedélyt váltani természetes vizekre.

A Maros vizében sokfajta hal fordul elő. Pénzes, vagyis pikkelyes hal a süllő, ponty és a márna. A harcsát a vendéglősök mindig szívesen vásárolták. A kecsege, viza, tok és sőreg keresett, nemes halszámított. Igen ízletesnek tartották a kárászt, keszeget, a menyhalat és az orsóhalat.

Régen, vagyis a halászati szövetkezet megalakulása előtt ketten-hárman fogtak össze. Baka Andrásnak, Bodó János és Fejes János volt a társa. Kettejüknek, hármójuknak volt egy ladikjuk, öt-hat varsájuk. Akkoriban hétfőn indultak munkába, és csütörtök este érkeztek haza.

## *1. melléklet a 114/2013. (IV. 16.) Korm. rendelethez*

Nádkunyhókat építettek maguknak, abban nem csurgott be az eső. Nyári hónapokban tüzet rakva nyáron sütötték meg a halat. Busás megélhetést nem biztosított az apátfalvi vízi embernek a halászat. Nyáron igencsak elmentek aratni, hogy az évi kenyér biztosítva legyen.

Az apátfalviak fő halászó helye a Maros volt, de eljártak olykor a Sámson-apátfalvi csatornához is. Magasabb vízálláskor a torkolatánál lehetett eredményesebben kísérletezni. A legáltalánosabb csali a lóbogár és a giliszta. Az előbbit trágyadomb körül, az utóbbit a nagylaki fekete földekből szedték. A gilisztát fadóbozba vagy rossz katonakufferbe pakolták, közéjük rétegesen porhányós vakondtúrás földet szórtak. Lóbogárral egész évben lehetett halászni. A ponty kedvelte a tejbe áztatott kukoricát. Békát és egeret úgy kellett ráhúzni a horogra, hogy a feje kimaradjon. Nagyon kedvelték a tiszavirágot, a piliskét, aminek másutt a neve kilisz, kérész, kérész. Ennek a lárváját éppúgy alkalmazták, mint a kifejlett példányokat. A piliske ideje a nyár, a paradicsomé és főtt kukoricái a nyár és az ősz, gilisztaival ősszel érdemes csalizni.

Kézzel való halászat: Tavaszi jégzajláskor a megriadt halak a torlódó jégablák közé szorulhatnak, és kettévágja őket az éles jégperem, vagy kiugranak a jégábla hátára. Így könnyen össze lehet őket gyűjteni. Máskor a Maros kiöntött, és a szigetek gödrei megteltek vízzel. Hirtelen apadni kezdett, és a halak a gödrökben rekedtek.

Rekesztő halászat: Legfontosabb eszköze a varsa, amely máig a legelterjedtebb halászeszköz. Anyagát tekintve megkülönböztetünk vesszővarsát és hálóvarsát. A vesszővarsát hosszú, csomómentes gyűrűcevesszőből készítették, de előfordult még szilfavesszőből vagy fűzfavesszőből készített is. A vesszővarsák 3-4 méter hosszúak és háromkarikásak voltak. A legkisebb karika, korc átmérője kb. 25, a középsőé 120-130, a harmadiké 180 cm. A korcok egy méternyire estek egymástól. A gyűrűce bírta a csavarást, valóságos hálót tudtak belőle készíteni. Egy vesszővarsát két-három nap alatt fontak meg, egyesek még eladásra is készítették. Külön fonták meg a tölcséresen keskenyedő versikét, amelyet belenyomva a varsába, vesszővel be is kötöttek. A versikén beúszó hal visszafelé már nem tudott jönni. A megfogott halat nem a versike eltávolításával szedték ki, hanem kaput csináltak a varsára. A halat ennek kinyitásával rázták ki a ládába. Az új varsa könnyű volt, ezért a közepébe terméskövet raktak, hogy az nyomja le a víz fenekére. Miután elázott már volt elég súlya. Mindig víz ellen tették le, mert a hal fölfelé úszik. Reggelente nézték meg, aztán mindjárt vissza is rakták, mert ha megszáradt, széthullott. A vesszővarsá egy nyáron „tette”. A vesszővarsát rendelettel igyekeztek kitiltani a gyors sodrású Marosról, de egyesek még a második világháború előtti években is használták.

A hálóvarsá a második világháborúra teljesen kiszorította a vesszőből készültet. Ezt könnyű volt előállítani. Három- vagy ötkarikásokat készítették. A karikát, abroncsot vesszőből hajlították, legjobbnak a kőkényt tartották. A faabroncsokat korunkra a műanyag teljesen kiszorította. Egy hálóvarsához két kiló cérna kellett. A nagylaki kendergyártól szerezték be; olyan sima volt, mint

## *1. melléklet a 114/2013. (IV. 16.) Korm. rendelethez*

a házicérna, de még az ún. befőtt-lekötő madzagnál is vastagabb. A hálóvarsán is volt versike, de a halak terelésére szárnyat is alkalmaztak.

**Kerítőhalászat:** A tavaszi jégzajlástól májusig, júniusig pirittynek nevezett kerítőhálóval halásztak. A piritty nyolc-tíz méter széles, harminc méter hosszú volt. A háló tetejét deszkák tartották a víz felszínén, az aljára régen ló csontokat, később félméterenként tizenöt-húszdekás ólmot kötöttek. A pirittyel való halászáshoz két ladikra és négy halász kellett. A halászok a ladik két oldalán, egymástól két burkony távolságban tartózkodtak. Mielőtt kivetették a hálót, a két ladik egymás mellett volt, a hálót a két ladikra egyformán szétosztották. Lerakáskor az egyik halász sziklanyozva evezett, a két ladik olyan mértékben távolodott egymástól, amilyen gyorsan tudta a másik halász eresztetni a hálót. Fölszedéskor mindkét ladikban a meder közepe felé, elöl álló halász szedte a háló alját, a másikuk előbb csak tartotta evezővel a ladikot, aztán a két hátsó halász kezdte szedni a háló tetejét. A gyorsaság volt a fontos, mert csak így maradt meg a hal a hálóban. Miután a két ladik egymás közelébe került, a kilincsnél össze is kapcsolták őket. Közben a hálóból bepotyogott a ladikba a zsákmány. Jégzajláskor jó fogásaik voltak, mert a jég terelte a halakat. Halászás után a partmenti füzesre borítva, vagy a felrobbantott híd pillérére rakva szárították meg a hálót. Előfordult, hogy két piritty hálót összefogatták, és mint nagyhálóval halásztak. Ilyenkor egy ladikot használtak, mert a háló másik végét a partmenti porondon húzták.

**Emelőhalászat:** Éjszaka az istápot, az ollóhálót használták. Ezek ladikhosszúságúak voltak, az összefogó csavarnál csuklott. Az istáprudak között feszült ki az apró szemű háló. A hajó orrában lévő halász úgy tartotta, mint egy ollót; másik halász a ladik farában lassan és csendben evezett. Amikor a harcsa beleakadt a hálóba, a halász kilökte a tetejét a vízből és a társa felé fordította.

**Keresőhalászat:** Nappal alkalmazták a kecét, a keresőhalászat jellegzetes eszközét. A Maroson az ún. kuszakecét alkalmazták, ennek hálója háromrétegű; két szélső nagylyukú volt, ezt reginának nevezték, arra volt jó, hogy beleakadjon a hal, a belső háló apró szemű. A víz folyása irányában, a megriasztott hallal szemközt húzták.

**Horgas halászat:** Az öreg halászok megfigyelték, hogy márciusban, amikor a fűzfákon akkora a levél, mint az egér füle, a harcsa akkor kezd enni. A nyolc-tíz centiméter hosszú szakállas horogra csalétek céljából apró keszeget, élő egeret, békát fűztek. Amint ezeket a horogra ráhúzták, rakták ki sorba a ladik oldalára, hosszától függően két-háromszáz horog sorakozott. Este rakták le és reggel szedték fel. A horogra akadt halat istáppal vagy kecével emelték ki.

A második világháború után a halászok szövetkezetbe tömörültek. 1945 szeptemberében alakult meg Makón a helyi halászati társulás. 1952-ben beolvadtak a szegedi Kossuth Halászati Szövetkezetbe. Elnöki tisztet 1953-tól 1974-ig, nyugdíjba vonulásáig Juhász József apátfalvi halász töltötte be.

## **6. Indoklás az értéktárba történő felvétel mellett:**

Régen sok család élt Apátfalván halászatból. A falu lakói és a Maros elválaszthatatlanok voltak. Az eredményes halászhoz szükséges tudást az apáktól eltanulták a fiúk, sokszor együtt halásztak Nagylaktól Makóig. Az utóbbi években a Maros magyarországi szakaszán csak Apátfalván voltak már gyakorló halászok. Tehát az utolsó marosi halászok itt élnek közöttünk Apátfalván. Langó Imre és fia Norbert és Fejes Ferenc. Sajnos a kormánydöntéssel a folyami halászatot betiltották, így a halászok horgászengedélyt voltak kénytelenek kiváltani, ha a víz közelében szeretnének lenni.

## **7. A nemzeti értékkel kapcsolatos információt megjelenítő források listája (bibliográfia, honlapok, multimédiás források)**

Néprajzi tanulmányok Apátfalváról Szerk: Bárkányi Ildikó 2015.

Tóth Ferenc: Apátfalva Száz magyar falu könyvesháza 2000.

Vargáné Nagyfalusi Ilona: Múltunk szötte örökség Bíbic könyvek sorozat Apátfalva 2000

Felföldi Barnabás Pécs Janus Pannonius Tudományegyetem szak dolgozat

A Maros népi halászata. 1992. 1-48. Kézirat a Móra F. Múzeum adattárában. L. sz.: 1109-93.

Szirbik Miklós a Maros reformkori halászatáról.

Makó városának leírása. 1835-1836. Makó, 1979. 29-31.

Újságcikkek a község halászatáról;

Molnár László Marosi halász. Csongrád Megyei Hírlap. 1976. július 3.

Olasz Tibor A marosi halász. Csongrád Megyei Hírlap. 1979. nov. 6.

## **8. A nemzeti érték hivatalos weboldalának címe:**

### **III.**

### **MELLÉKLETEK**

1. Az értéktárba felvételre javasolt nemzeti érték fényképe vagy audiovizuális-dokumentációja

*1. melléklet a 114/2013. (IV. 16.) Korm. rendelethez*



A képek Langó Imre halász házánál készültek.

2. A Htv. 1. § (1) bekezdés j) pontjának való megfelelést valószínűsítő dokumentumok, támogató és ajánló levelek

## *1. melléklet a 114/2013. (IV. 16.) Korm. rendelethez*

Ajánlólevél a települési értéktár részére „a népi halászat a Maroson” felterjesztéshez.

Mindig szerettem a vizeket. Ez volt az életem, mindig a természetben jártam. A Maros gyors folyású, oxigéndúsabb, mint a többi folyó. Ezt nagyon szereti a hal, a kecsege kivételével. A Marosnak nincs holtága, és régebben tiszta volt a vize. A 70-es években lehetett inni belőle. Akkoriban 12-15 halász volt a faluban. Gáró Andris, Tari Ferenc, Pajti Andris, Mátó János, stb. Itt vették át a halat, és vitték be Szegedre. Magunk készítettük a hálókat, a varsát vesszőből, kendermadzagból szurokkal bevonva. A ladikunk 6 méter hosszú volt, és 150 széles. Ha kicsire csináltuk, nem volt a szerszámoknak elég hely. Borovi fenyőből csinálva 10-15 évig is megtette. Már csak mi maradtunk ketten-hárman utoljára halásznak. A hal nagyon kellene, szeretné a pátfalvi nép. De nem lehet már halászni a Maroson. Javaslom az értéktárba felvételre, maradjon meg a halászat emléke.

Apátfalva, 2016. december 4.



Langó Imre halász  
Apátfalva, Templom utca 4.

1. melléklet a 114/2013. (IV. 16.) Korm. rendelethez

2015/15/2016.



AJÁNLÁS

Vargáné Nagyfalusi Iлона  
Apátfalvi Értéktár Bizottság Elnöke részére  
6931 Apátfalva  
Templom u. 69.

Tárgy: Ajánlás a népi halászat a Maroson értéktárba való felvételére

Tisztelt Elnök Asszony!

Már a 20. század elején Hermann Ottó az ősfoglalkozások közé vette a halászatot, mint olyan tevékenységet, amely az emberiség fennmaradásához nélkülözhetetlen foglalkozást. A Maroson, és így Apátfalván is jellemzően apáról fiúra öröklődött ezen mesterség. De nemcsak a mesterség, de a hozzá kapcsolódó halászati eszközök, módok is hagyományozódtak nemzedékről nemzedékre, mint pl. a hálós-, a horgos-, és a tapogatósfogási mód is. Mind a mai napig élnek a településen olyan családok, akiknek ez a megélhetésük. /a Borbély és a Langó/ Sajnos a magyar Országgyűlés 2015-ben hozott rendelete alapján ezen halászati módokat betiltotta, megszünteti. Éppen ezért még fontosabb, hogy megőrizzük a halászat tárgyi és szellemi kultúráját.

Mint múzeumigazgató, és mint néprajzos is feltétlenül javaslom a népi halászat a Maroson tevékenységet az Apátfalva Értéktárba bevenni.

Makó 2016. december 7.



Szikszai Zsuzsanna

igazgató



*1. melléklet a 114/2013. (IV. 16.) Korm. rendelethez*

3. A javaslatához csatolt saját készítésű fényképek és filmek felhasználására vonatkozó hozzájáruló nyilatkozat

Hozzájárulói nyilatkozat

A javaslatban és annak mellékleteiben szereplő fényképeket Vargáné Nagyfalusi Ilona (Apátfalva, Rákóczi utca 115.) alatti lakos készítette. További felhasználásukhoz ezennel hozzájárulok.

Apátfalva, 2016.november 15.

*Vargáné Nagyfalusi Ilona*